

Kmetijske in rokodelske Novice.

Na svetlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj V.

V sredo 10. listopada 1847.

List 45.

Pevca slovó.

Vesél sim prepéval,
Verstíce nabéral,
Pa pétje in lajne
Le prazne so sanje;
Zakaj bi li pél?

Domá in po hósti
Sim pticam v mladósti
Bil védno podnévi
V nedolžnim prepévi;
Kakó bi zdaj pél?

Preljuba daníca
Mi sije na lica,
Zbduje mi želje
Do véčne dežele;
Kakó bi li pél?

O zóru ko vstanem
Od straha se zganem,
Pomislikov méra
Molítev spodvéra,
Kakó bi li pél?

Razjedajo téže,
Kar péče alj réže
Občutljeje moje,
De človek ne poje;
Kakó bi li pél?

Čez dan navelíča
Me délo, in píča
Zvečer me skerbí,
Kér v hramu je ní;
Kakó bi li pél?

Prijatlam pa pétí
Kakó čem začéti?
Kér stare že zdajne
So žalostne lajne;
Kakó bi li pél?

Od žaliga pétja
Nehati vsak svétja;
Če ni veselíca
Alj kaka zdravíca,
Bi sebi li pél?

Nebéška dežéla
Je polna veselja,
Per angeljskih kórih
In zvoljenih zbórih —
Tam góri bom pél.

D.

Pečnice z vzdanimi velikimi kôtlí.

Obertništvo se nekaj lét sém dobro naprej po-
míka. Vseskozi se kaj znajde, kar kmetijstvu dobro
hasne. Kmetijstva pa dan današnji mende nobeden
bolj ne podpira, ko taki, ki kaže in pomaga les
prihranjevati. Zakaj les kmetovavca čedalje huje
prijemlje, ako ga nima v svojim, kér njegova cena
vedno raste. Veliki dobrotniki so tisti, ki so znajdli
pečí za híše in ognjíša, pri kterih se veliko derv
prihrani, ali pa, ki so popravili pečnice, de
se dajo vzdati veliki kôtlí, pri kterih je
mènj kurjave potreba. In to popravílo je vrédno,
de se vsakimu kaj večimu kmetijstvu priporóči, kjer
se za živíno v kôtlíh kúha.

Dosihmal so taki kôtlí ali na verígah nad
ognjíšem viseli, in so silno veliko derv potrebovali,
poprej ko je zavrélo. Drugi so imeli pečnice za-nje
z velikimi ístanji, takó de so se cele velike polena
pod kôtel lahko metale. Te pečnice so bile brez
duška in sapnika, in veliko vročine je na veli-
kih ístanjih zopet izpuhtélo. Veliko lepih suhih
polén so té pečnice požerle. Če za tako pečnico
niso derva práv suhe, ne goríjo, kakor v naših
navadnih pečéh ne, kér duška in sapnika ni. V
pečnicah po novim se komaj polovíca derv po-
trebuje, in še té so dobre, kakoršne so.

K meni pride letašnjo spomlad zidár iz Ném-
škiga Gradca, ter se ponudi, mi pečnico za kôtle
popraviti. Na Gradčane se je dobro zanesti: ima-
jo sercé na jeziku; vunder sim pa mislil, de peč-
níca, če mi jo tudi po novim popravi, ne bo kaj
boljši, ko je. Terdil mi je pa, de po njegovi
napravi ne bo treba pol toliko derv, ko do zdaj,
in de bo v kôtlíh pol poprej vrelo, ko do zdaj. Ko
mi je potem še povedal, de za svoje delo ne terja
več ko 4 goldinarje in preživitek za se in svojiga
pomagača, in de cela roba, kar jo je od kovaca
k ti reči potreba, ne bo čez 2 goldinarja znesla,
sim pervolil v to poprávo. — V štírih dneh je bila
nova pečnica dodelana, kôtlá vzdana, vratca na
majhne ístanje narejene, dva roša, vsak pod en
kôtel vzdana, dva majhna dimnika iz pečnice iz-
peljana: cela reč mi ne pride na 10 goldinarjev,
in reči moram, de sim za več ko za 10 goldinar-
jev pri sami kurjavi na dobičku; zakaj od tistihmál
mi ni treba za derva pod kôtel več skerbeti, jeveri,
dračje, skodle, vse je dobro, in čeravno vse srovo
in mokro, kmalo gorí, v kôtlu pa hitro vrè in kipí.

Vém, de je v vsakim méstu že kak zidár, ki
take pečnice — z majhnimi ístanji, s sapnikom pod
kuríšem, z dimnikom iz pečnice — déla, de mu le
kdo reče. Obérnite se torej, kmetovavci! brez
skerbí na take zidárje: čez samo to zimo, ki je

zdaj pred durmi, si bote pri dervah več perhranili, kakor boste za pečnico, po novim narejeno, dali.
S.

Pristavik. Gosp. S. so nam poslali tudi popis prostiga rokodelca „kakó se imajo pohvaljene pečnice zidati“, kteriga tù sèm pristavimo:

Narpoprej napravi zid, kakor za vsako drugo peč, kakih šest palcov visok, takó de je povsod enako visok, širok pa kakor je kôtel; to se pa takó vé, de mora zid kakih sedem ali osem palcov širji biti kakor je kôtel, de potem lahko soparco (íco) okoli napelješ. Potem pa za en cégel višji po vsim zidu, in kake tri palce širji kakor je že spodnji zid (tode samó tam kjer misliš potlej na verhu kôtel imeti) naredi luknjo kakih pet ali šest palcov široko, kaka dva ali tri pa visoko. Okoli té luknje pa začni naprej zidati, takó široko kakor je kôtel širok, kake tri palce gorí od dna. Kader je že zid en komolc visok, naj se postavi kôtel gôri; nad luknjo pa se mora postaviti železen roš, ki je kakih pet ali šest funtov težák, takó de ravno pod kôtel pride. Druga luknja ali votlina mora pa znotrej v peči vsa zadelana biti; noter do roša mora pa od spodej vse votlo biti takó, de čez roš pepél doli leti in de se lahko vùn grabi, in po ravno tisti luknji pa tudi sapa noter vleče in naravnost čez roš v oginj piha takó, de še clo srove derva rade goré. Od spredej, to je, ravno gorí nad luknjami, napravi okno, skozi ktero se derva v pečnico devajo, kakih sedem ali osem palcov visoko, en pale pa širji, potem pa železin podboj okoli in pa železne vratica, takó de se vse čisto tikama zaprè. Na sredi vratic mora pa še vselej majhno oknice biti, poldrugi pale visoko, dva palca pa široko, takó de se lahko pogleda ali v pečnici gorí ali ne, ali če je potreba več sape (lufta) noter spustiti. Kader imaš že toliko narejeniga, potem pa le kôtel gôri dèni. Ravno na drugim kraji kôtle pa mora še ena luknja iz peči lih za kôtlam gôri napravljena biti; drugod se mora pa kôtel okoli in okoli tikama prilèci, in imenovana luknja mora takó narejena biti, de se kmalo za kôtlam že na eno plat nagne, in de gré okoli in okoli kôtle, predin de drugič ravno na tistim kraji kôtle vùn pride na verh, tode ne takó, de bi luknja potlej vkup prišla. Kader pa vùn pride, se mora pa še na verh luknje kake tri komolce visok dimnik pozidati, zató de nemore soparca kmalo vùn priti, ampak de se delj časa okoli kôtle pomudí. Če je kôtel plitev, se sme še na verh kôtle nekoliko zida dostaviti, ki pa mora práv dobro zazidan biti, takó de nemore potlej za kôtlam v dimno ali soparčno luknjo deževati.

Ročinska tergatev.

18. dan vinotóka (kozoperska) je sveti Lukež Ročinsko tergatev odperl. Veselje je bilo viditi, kakó so se letas po naših vinogradih terte pod težo grojzdja šibile; ko bi bil kmet sam po svoji volji grojzdje po tertah obešal, bi ga ne bil mogel tolikanj obésiti, kolikanj mu ga je létas mila roka dobrotljiviga Stvarnika naložila. Práv reči se mora: kar nam je bilo dve pretečeni léti prikrajšano, je létas obilno določeno. Le škoda, de nam je slabo vreme nekoliko per spravljanji taciga božjiga dara nagajalo; pa vender dobro je laška bersa iz lanjskiga vina, ktero je bilo na mokrim spravljenjo, naše vinorejce zmodrila, de mokriga grojzdja ne beró, temuč raji čakajo prijetniga sonca, spomnivši se, de tisti, ki je do zdaj grojzdje zoril, ga zamore tudi nektère dni še ohraniti.

Akoravno se je celi mesec po naši vasi slišalo dersanje žage in struga, cvenkanje, tesla in pokanje batička (nekteri so stare že oprasene sode drugej nabivali, nekteri so si nove napravljali, nekteri tudi pri dalnjih prijetnih naposodovali), je vender še le potrebnih posod pomanjkovalo.

Obilnost létašnje tergateve je celo primorala našiga župana gospoda Jožefa Klanzarja, kteri se posebno z modrim obdelovanjem svojiga polja drugim na izgled obnaša, noviga vinostiskača, po Ipavsko narejeniga, si pripraviti, kteri je že tudi zató naše paznosti vreden, kér je prvi naše vasi.

F. J. C. ff..

Beli Krajnci

unkraj hribov Gorjancov in Kočevarjev ob reki Kólpi od Metlike do Osilnice.

(Dalje.)

Velik kolač, nakinčen s slikami (podobami) od vsake vèrste zverí, visí na pisanim platnu nad mladim param do večera. Zvečer se zberejo dekleta iz cele vasi v nevéstno hišo, se dobro navečerjajo in začnejo dve po dve peti:

Merkla noč je na zemljico pala,
Vsim je ljudém dober pokoj dala. i. t. d.

Kader pa vidijo, de se razstane (ločenje) približuje, kar se navadno o pol noči zgodi, zapojejo:

»Stante na noge svatovi!
Vaša je doba odhajati,
Naša je doba ostajati.« i. t. d.

Svatje to slišati vstanejo vsi, vsak svoj lesen pladenj v rokah deržeč. Jestvine (jedila) se z mize odnesejo, drugi bel rob se pogerne, in na sred mize se dene hleb pšeničniga kruha, ki je na verhuncu izkrožen. Za tem začnejo svatje s pladnji na mizo terkat in vsi skupaj peti:

Ait' k darom, ait' k darom!
Pristupajte, darovajte
Našo mlado nevestico
Vsaki barem (narmanj) po šestico!
Ait' k darom, ait' k darom!

Ta pesmica se takó dolgo ponavlja, dokler darovanje traje (terpi). Dekleta od peči dve po dve s svojim prijetnim glasom prilagajo:

Daruj čače kčerko svojo, zakon ti je, zakon ti je;
Ako l' nečeš, alj se kratiš, zamer ti je, zamer ti je!
Daruj majka kčerko svojo, zakon ti je, zakon ti je;
Ako l' nečeš, alj se kratiš, zamer ti je, zamer ti je!

Pesmica terpi do sveršetka (konca) darovanja, samó naslednje imena se pridevajo: Bratac, sestra, svak, stric, uje, strina, teta, rodjak, sosed, soseda i. t. d. Kdor dar prinese, se poljubi (kušne) z mladim param, ter ako denar daruje, ga zabode v hleb; ako pa le kaj družiga donese, dene na mizo. Sosedo darujejo predivo, ali kaj od pertnene oprave (obleke); vsaki želí, de kaj mladi dvojici v dar prinese. Na odhodu se vse na mizi zaveže v rob in se odnese za nevésto na novi dom pod imenom cula. Ko se svatje z mladim param na pot spremljajo, pojejo dekleta:

Svoje čače pozabljuj devojka,
Tuje čače poznavaj nevésta;
Svoje majke pozabljuj devojka,
Tuje majke poznavaj nevésta i. t. d.

Na to sprelijejo solzé nevésto in vse, kar je njene rodovine, toči mile solzé; tudi drugi pričijoči od tega žalostniga prizora ganjeni se jokajo, in glej! v trenutji se vse veselje in vsa radost v veliko žalost spreoberne. Ko gré nevésta čez prag iz očetove hiše, pojejo dekleta:

Poznavaj devojka
Kuda te svati vodijo:
Čez une gore visoke
Čez une vode globoke.